

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICO-
THERAPEUTICA

De
**MEDICAMENTIS
CHALYBEATIS**

Eorumque
VIRTUTE CONTRARIA

Aperiendi scilicet & obstruendi, Observationibus & Expe-
rimentis Practicis illustrata,

QUAM

In Antiquissima & Electorali Acade-

mia Heidelbergensi

SUB PRÆSIDIO

DN. DANIELIS NEBELII

Med. Doct. & Prof. P. Suxæ Facultatis h. t. Decani & Se-
reniss. Elect. Palat. Medici Aulici meritissimi,

Patroni & Promotoris maximè colendi

Ad diem Decembris M. DCCXI.

Pro obtinenda Licentia summos in Medicina honores consequendi.

Publico Eruditorum Examine expositè

BERNHARDINUS WEPFERUS Scaphusâ-
Helvetius.

HEIDELBERGÆ,

Typis JOANNIS MAYERI, Typogr. Aulici Academici.

VIRI S
GENERIS SPLENDORE, MUNERUM
AMPLITUDE & RERUM AGENDARUM
DEXTERITATE
PER-ILLUSTRIBUS

D. JOANNIRINCK
A WILDENBERG,

Reip. Patriæ Consiliario Intimo & Tribu-
no, nec non Iudicii Matrimonialis Asses-
sori & Rei Militaris Præfecto Gravissimo, Proavun-
culo maximopore Venerando

D. JOAN. CONRADO
LIB. BARONI à BRUNN,

Domino in Hammerstein, Elect. Palatini
Consiliario Intimo & Archiatro Primario, Avunculo
summa Reverentia colendo,

*Hanc Dissertationem Inauguralem, ut quaecumque debitis
obsequii gratissimiq; animi pignus, humillimè con-
secrat & dedicat*

AUCTOR

DISSERTATIO

De Medicamentis Chalybeatis

Eorumque

Virtute contraria, aperiendi scilicet & obstruendi, Observationibus & experimentis illustrata.

I.

Inter desiderata Artis Mēdicæ illud imprimis ponendum videtur, ut remedia efficacia usu & experiētiā comprobentur, comprobata ad Praxin & usum Medicum trahantur; ne inutilibus, qui mos est plurimorum, fucum tantum facientium, & spes ægrotantium deludatur & decor Medicinæ atque honor obscuretur, tandemque Ars hæc saluberrima ludibrio veniat. Certè Medicina artium, teste *Hippocrate*, nobilissima, propter imperitiam multorum, qui eam exercent, infima omnium habetur. Hinc juxta mentem sapientissimi *Verulamij* contingit, ut nonnunquam medicis præstent multis parasangismulierculæ, quæ Medicamenta ayita, usu & experiētiā com-

A

pro-

Probata, juxta normam præscriptorum adhibent, Dosis ingredientium nec augent nec minuunt & ita tollunt morbum; è contra Medici licentiosius sæpè sesquipedales medicamentorum compositiones præscribunt & usu probata simpliciora remedia pro sua libidine immutant, ceu dictatores naturæ, unde sæpe numero accidit, ut inde non tantùm valdè nauscosum & ob diversorum ingredientium numerum atque congeriem vix ad scopum Medici faciens pharmacum resultet, sed & ut plurimum spe suâ excidant ægri, qui hujusmodi Medicamentum in usum vocarunt.

§. II.

ET sanè jam tædet Cordatos recentiorum nonnullorum sufficientiæ; dum antequam experimentum fecerunt, Medicamento assumendo non tantùm viam constituunt, qua ingredi debeat, & ad partem affectam properare; sed & agendi modum præscribunt, quò particularum motu, figurâ, magnitudine aut mechanismo congrèdi debeat cum causa morbi, eamque subigere & expugnare, hoc nomine Philosophi verius, quàm Medici cùm tamen, si ad rem & praxin medicam ventum est, sæpiùs & facilè contingat, ut ratiocinio suo delusi, quò se vertant nesciant, vocatus ab hinc empiricus morbum sanet, medentemque priorem rubori det atque confusioni.

§. III.

MULTUM certè debemus recentiorum industriæ, qui experimentis tam anatomicis, quàm chymicis artem
Me-

Medicam eo usque provexerunt, ut subtili Philosophiæ naturalis, qua gaudemus, ratiocinio & adminiculo non amplius in occultarum qualitatatum tenebris ubique palpitemus, sed in curatione morborum clariùs cernamus & acutius: Ast contra nec eorum laudo levitatem, qui rationum ludibrio inescati plus nimis illis tribuunt, tempus philosophando secundum præconceptam opinionem consumunt, falsa non nunquam pro veris sectantes, errores serunt ex erroribus, & ita artem medicam obscurant magis, quàm illustrant. Quis enim, ut vel hoc addam, quocunque sit rationis lumine & acumine præditus nobis explicaverit à priori, quo particularum motu, figura, magnitudine aut mechanismo opium v. g. inducat somnum, aut Cortex Peruvianus curet febres; cum postquam usu hæc inventa fuerunt, ne nunc quidem à posteriori nobis de modo agendi certi quid constet: quot enim capita, tot sententiæ, & sic de cæteris.

§. IV.

MELIUS arti & rei medicæ consultum volunt illi medentem, qui, cùm ratio, secundum veteres, citra experientiam mendax, experientia autem citra rationem sit fallax, mediâ incedunt viâ, recentiorumque inventis philosophicis, Chymicis & anatomicis utuntur, ita ut experientiam ceu solum *Ariadnes* nunquam deserant & hanc ceu partem potiorem sequantur, felici autem conjugio utramq; combinantes morbis remedia, non tantùm quæ bona videri possent, (qui mos est plurimorum) sed efficacia, usu & experientia comprobata constituunt, & secundum regulas & observationes therapeuticas feliciter adhibent.

§. V.

EX horum medicamentorum efficacium numero commendant sese nobis Chalybeata, quibus, propter egregiam virtutem, non possum hîc, quin calculum meum addam, eaque multiplici usu & experientiâ comprobata dignis laudibus extollam & præ multis aliis deprædicem,

§. VI.

Est autem Chalybs ferrum depuratum & metallum sui generis, è terræ fodinis, sub nomine mineræ effossum & quidem in variis terræ tractibus, unde ferri diversitas oritur, uti apud metallurgos pluribus videre est. Nec attinet dixisse, ex quibus elementis componatur. Chymicum si interroges, ex sale, sulphure & Mercurio constare respondebit: Alius ex Alkali potius, quàm acido: Alius quinque nominabit rerum principia, activa nempe tria, duo passiva, quæ si demonstrare tenebitur, aut flexu serpentino sese evolvat, aut nomina aliud vel nihil significantia in medium proferet: Alius denique particulas constitutivas sui generis seu atomos, primitus creatas, nec ἀλόγως producet. Quid Aristotelici hîc, quid Cartesiani statuunt, ipsis decidendum relinquo: nec enim talia excutere pensî hoc nobis sumisimus.

§. VII.

Illud autem cum admiratione omnium, tûm indagine nostra dignissimum videtur, quod ferrum duplici eaque contrariâ virtute præditum esse passim dicatur medicis, aperiendi

periendi scilicet & obstruendi , adeò ut in quibusdam mor-
bis virtute adstringente opitulari , in aliis aperire dicatur, id
quod in uno eodemque subjecto difficulter conspicitur,

§. VIII.

Virtutem Chalybis sæpenumero expertus est Perillustris
Baro de Brunn, Dominus in Hammerstein, Serenissimi
Electoris Palatini Consiliarius & Archiater Celeberrimus;
Avunculus Parentis loco summè colendus , qui non satis lau-
dare potest Martialia in affectibus quibuscunque ad veram
Cachexiam pertinentibus : quid autem per hanc sit intelli-
gendum, prius explicare operæ pretium erit & quidem ca-
sibus potius & experimentis practicis, ab eodem prælaudato
D. Avunculo meo benevolè communicatis, quàm longo ver-
borum sermone ; quorum primam esto sequens :

*Quaedam Nobilium Virginum, in Monasterio Sueviæ
EdelsHofen Præses, in prima pubertate non usque adeò integra
usa fuit valetudine & menstruorum inæquales periodos frequen-
tius passa, tandem Cachexia, quam Chlorosin vocant, labora-
re cœpit. Facie dein pallidâ & labiis, ipsaque oris isthmo quasi
exsanguis, nimium menstruorum fluxum sustinuit, cum lipothy-
miis frequentibus, virium & totius corporis decremento, adeò ut
tandem umbram potius, quam corpus referre videretur. Va-
ria ad servandam vitam jam fugientem adhibita fuerunt reme-
dia, tantoque studiosius, quantò nobiliore ex stemmate à
Westernach prodiit ægra, Medici hinc inde advocati & con-
scripti sua contulerunt consilia & auxilia, quoad ejus potue-
runt optima, pleraque, quantum scio, eò collineantia, ut flu-*

xum sanguinis nimium sifterent & animam cum hoc effluxuram retinerent in corpore. Varia in hunc finem styptica, adstringentia *Ἰσχαίμα* variis formulis & modis adhibita fuerunt; quibus tantum abest, ut scopo potiti, ut contrarium potius experti fuerint & malum laberetur in dies in deterius.

Vocatus ergo pralaudatus Avunculus meus tunc temporis in vicina Aula Serenissimi Marchionis Badensis, Ducis exercitus Cæsarei gloriosissimi, agens in subsidium venit. Omnia seriò secum pensitantis, & acta longè repetentis tandem cogitatio mentem subiit, *quæ fiat, quod Chalybs aperire dicatur & idem obstruere* ab auctoribus. Cumque omnes Cachexiæ seu Chloroseos virginum notas præse ferre videretur ægra, nihil supererat, nisi ut inveniretur modus, quo eidem morbo, *χλωρόσει* scilicet, diversos apud diversas ferenti effectus, apud non nullas nempe & frequentius impeditum, in aliis nimium menstruorum profluvium, mederi posset usus Chalybis, quem in illo nunquam non salutarem expertus fuit & proficuum. Verebatur enim, & verebatur meritò, ne, cum in aliis menstrua usu Chalybis provocaverit suppressa, nimium eorum fluxum hoc adaugeret, animamque unà cum sanguine profunderet. Tandem rem ita concepit, conceptamque effectui dedit, & feliciter. In Chlorosi nempe cum vasculorum uterinorum obstructio apud plerosque statuatur auctores, & quidem cum ratione satis evidenti, facilè fieri posse intellexit, ut positâ vasorum uterinorum obstructione, aut ceteriùs, aut ulterius, in diversis scilicet locis, fluxus modò nimius, modò impeditus menstruorum ex eadem causa oriri possit.

Po.

Positâ enim , id quod frequentius contingere solet , obstructione in arteriolarum uteri extremis , impediri fluxum menstruum faciliè concipitur , aut extoto , unde menstruorum suppressio ; aut ex parte , unde eorum paucitas . Scilicet non pertingit sanguis ad extrema usque arteriolarum , propter obstructionem & obicem in iis positum ; nec attingit oscula , tempore menstruorum aperiri solita ; hinc necessariò supprimuntur , nec redeunt illa , donec tubuli obstructi referentur , ut effluvium sanguini permittant . E contra verò accidit , ut positâ ulterius obstructione , circa origines scilicet venularum , sanguinem revehentium (sibi autem fieri posse faciliè intelligitur) sanguis quidem ad extrema usque arteriolarum pertingat ; ultrâ autem cum non detur , propter obstructionem in principiis venularum positam , extremis arteriolarum excidat per oscula , tempore menstruorum aperiri aut hiare solita ; unde perpetuum sanguinis stillicidium seu profluvium ; abundantius tamen tempore menstruorum , propter motum sanguinis intestinum auctum , quàm alio , id quod in nostra Reverendissima usu venit .

§. IX.

His cogitationibus permotus animum sumit & usum Chalybis suavit Venerandus Avunculus methodo , quâ alias in Chlorosi cum impedito sanguinis fluxu consueverat . Eventus respondit Consilio : Post aliquot enim ab ejus usu dies meliùs sese habere cœpit , color faciei vividior apparuit & vultus floridior , fluxu menstruorum imminuto , actiones vitæ redierunt & successu temporis bellè convalescit agra .

§. X.

X.

Idem experimentum abhinc in alia, non ignobiliori stemmate prognata, quippe Electoris Moguntini cognata, sed maritata, plurium liberorum matre perfecit, nec minori cum successu, adeò ut ex orci faucibus erepta vivis reddita fuerit Illustrissima Matrona. De alijs Chlorolì cum suppressione menstruorum laborantibus, usu chalybis restitucis, dicere non attinet, quippe talia indies omnibus praxin exercentibus obtingunt experimenta,

XI.

Inter duo hæc extrema menstruorum, cum fluxu eorum aut nimio aut impedito, & medium observavit Idem, quod nonnunquam menstrua rectè fluant cum omnibus alijs Chloroseos notis, quarum aliquot Chalybis usu sanitati pristinae restituit, & nuptas ad pariendum inhabiles, fecundas reddidit, quin ipso gestationis tempore adhibita Martialia foetum cum matre confortarunt, & abortum antea frequentem præcaverunt, *cujus illustre exemplum in Comitissa Imperii, & nuper in alia Generosissima Matrona reportavit. Illa cum omnibus Chloroseos notis menstrua ritè experta conceperat quidem facile, sed conceptum ocys, septimâ scilicet, undecimâ & decimâ quartâ gestationis hebdomadâ reddere & abortire solita, usu chalybis non tantum floridior & vegetior facta concepit, sed ad justum tempus gestavit conceptum peperitque feliciter.*

Altera languida diu atque pallida sæpiùs convulsionibus
epi-

epilepticis agitata tandem intumescere cæpit pedibus atque vultu, haud citra metum hydropis, cum palpitatione cordis per molesta, appetitu prostrato, fluentibus nihil ominis menstruis justo tempore, adè ut dissensus cum alio medico ortus fuerit, perhibentis causam epilepticarum convulsionum in cerebro non circa uterum harere, quia menstruum vegetigal natura debitò solvat & accuratè satis; omnibus, quoad prolem & ipsam vitam desperata, in medio usq; chalybis vegetior facta concepit; appetitum recuperavit, cessante cordis palpitatione, adè ut de prospero successu nemo dubitaverit. *Continuatur* pragnans inscia usum Chalybis. Circiter tertium graviditatis mensem dolor hamorrhoidum, quo antea sæpius conflictata fuerat, supervenit acutus, tantaque cievit tormenta, ut tandem uterus vicinus bello hoc intestino commotus & turbatus sarcinam abjecerit & enixus fuerit gemellos modo violento.

§. XII.

EX hætenus adductis exemplis perspicere licet, quæ sit cachexia, cui propriè & specificè medetur Chalybs. In omnibus autem videre fuit languorem rotius corporis pallorem ad intima usque palati, auriculas & extremos unguis pallentes, cum palpitatione cordis, dolore capitis & stomachi, dyspnœa, præsertim in ascensu acclivium & scalarum, lipothymia, tumore pedum œdematoso sub vesperam præsertim, palpebrarum totiusque faciei tempore matutino, aliisque symptomatibus, in diversis subjectis, uti fieri solet, varianribus.

B

XII.

CAusam si pressius indagemus dictorum symptomatum apparebit, circulationem sanguinis equidem non planè interceptam (quæ non nisi cum vita intercipitur) difficilem tamen fuisse & particularem. Etenim pallor extremorum, qui comes hujus morbi individuus, nonnisi privativus color videtur, quatenus particulæ sanguinis rubicundæ aut deficiunt (nam sanguis plerumque serosus & aquosus conspicitur, & qui menstruo fluxu excernitur, & qui vulneratis extremis vasorum capillamentis excidit) aut certè non penetrat nec pervenit ad extrema usque vasorum sanguiferorum capillamenta, quæ faciei & cutis superficiem perreptant, eamque colore roseo perfundunt; nec nisi serosæ, fluidæ eò appellunt, suoque colore albicante & pallido cutim inficiunt; resistentes autem tumorem palpebrarum, faciei & totius corporis, imprimis autem pedum inferunt. Nec dolor capitis, dyspnœa, palpitatio cordis aliundè derivanda, quàm ex eadem difficultate circulationis, quæ fit, ut sanguis circa meninges hærens, dolores; circa præcordia accumulatus palpitationes cordis, anxietates, lipothymias cum difficili respiratione inferat,

§. XIV.

CAusa difficilis circulationis sanguinis est ejusdem lentor, crassities & frigiditas, quæ sensu percipitur; non enim pallent solum ægrotantes, sed & frigent, & sese incalescere non posse potissimum conqueruntur; id quod aliunde non, nisi à suppressione βιολυχίας & flammulæ vitalis, seu à particularum sanguinis activarum defectu, aut ab utraque causa proce-

procedit, quod quidem partim ex modo *νεύρωσις*, partim quoque curationis manifestum evadit. Etenim frequentius nihil accidit, quàm quòd incalescentes choreâ aut saltatione puellæ, frigida dum sese ingurgitant, aut *Limonata*, aut emulsionibus, præsertim post medium noctis, aut acetariorum, aut fructuum horarum abusu in dictum incidant morbum, qui curatur non aliis, nisi contrariis, medicamentis scilicet calefacientibus v. g. plantis aromaticis, chalybeatis, thermis; læduntur contra à frigidis; quæ quidem facis superque testantur, flammulam vitalem frigidorum abusu suppressam calorificis excitari iterum & refocillari, dum sanguis refrigeratus & crassus, in motu tardus, attenuatur iterum & ad fluxum per vasorum minima habilis redditur. Causa autem, cur menstrua & quidem debito fluant nonnullis Chlorosis affectis videtur: quia etsi eadem sit omnibus sanguinis dispositio ad pariendas obstructions apta, non tamen circa uterum necessario semper contingunt illæ; unde accidit, ut vera etsi Chlorosis laborent, fluxum menstruum nihilominus debito patiantur.

§. XV.

CÆterum Chlorosis non in puberibus tantum & adultis, sed & apud impuberes observatur tam masculos, quàm fœmellas; rariùs tamen apud illos, apud has autem frequentius. Etratio hujus rei est in promptu: Etenim cum calor in hac tenera ætate sit languidus, facile accidit, ut perverso victu, crudis scilicet frigidis, quibus delectantur, viscidis, farinaces

rinaceis & lacticiniis obtuatur, unde cumulantur homores viscosi, qui particulas sanguinis spirituosas & activas suppressere solent, præsertim si accedat *αδδηςφαια* vitæ infantum infensa.

§. XVI.

Virgines tamen potissimum infestat, quia sanguis in sexu sequiori frigidior plutes cumulat scorias & recrementa, menstruatim excerni & eliminari solita, quæ levi in victu errore (ad quas proclives esse solent) suppressa aut retenta spirituosas & activas onerant, gravant, fermentationem sanguinis naturalem opprimunt & flammulam vitalem extinguunt; unde parata est ad Cachexiam, Chlorosin & leuophtegmatiam via.

§. XVII.

Huc morbo opposita sunt varia à peritis remedia, singula eò collineantia, ut particulis suis calorificis, activis & elasticis torpidas, viscidas & pituitosas incidant, attenuent & in motum cieant, motum sanguinis intestinum augeant & ita robur & vigorem eidem concilient. Ex horum numero sunt plantæ, sale volatili refertæ, sunt aromata varii generis, oleum cum sale volatili fundentia balsamicum, ad *Scio. v. xv. or* fovendum idoneum: sunt præterea thermæ tam potu, quàm infessu adhibitæ, quæ particulas viscidas incidunt, attenuant & obstructions solvunt. Juvat insuper, teste experientia connubium, quas frustra remediis hucus-

cus.

cusque fatigârunt medici. Nempe particulæ spirituosæ feminis massam sanguinis subeuntes, eam inspirant & ceu fermentativæ novum motum in sanguine excitant, quo fit, ut quæ antea torpebant in motum concitentur particulæ, unde novus color, vigor & alacritas oritur.

§. XVIII.

NON expedit semper inire conjugium, nec tempus est utendi thermis. Ex remediis autem, quæ semper parata habentur pharmaceuticis. potentiora & efficaciora, quantum praxis docet & experientia, ex arte peruntur, in hoc genere morbi verè specifica, rarò fallentia, scitè si adhibeantur in quorum agendi rationem inquirere instituti ratio ferebat ab initio, cum aperire dicatur & obstruere & ita contrarios edere effectus, id quod de nullo alio remedij genere, quot quot numerantur ab auctoribus annotatum observamus.

§. XIX.

SUPERIUS jam in Historia Cachexiæ prima explicui, quâ ratione inductus D. Avunculus (siquidem eousque non nisi in obstructione menstruorum chalybe & cum successu ulus fuerat) in contratio huic affectu, nempe hæmorrhagia uteri eodem uti ausus fuerit ; scilicet ex qua penitior innouit & auspicato illuxit scientia anatomica, constat, hæmorrhagiam non tantum ex reservatione seu apertione vasorum sanguifluorum, sed & obstructione eorundem ori-

ri mechanicè. Etenim si motus sanguinis debet fieri per rivulos, arteriolarum scilicet extrema, in venas annexas socias, quemadmodum fieri & quidem celeri motu, per Microscopium in anguilla clarè perspicitur, nemo non videt, ortâ in exilissimis tubulis obstructione (quam oriri est in promptu, & mirum non contingere crebrius) sanguinis progressum intercipi, eundem accumulari à tergo, vascula hinc turgescere atque distendi, tandem quoque rumpi, unde sanguis profluit, tantò copiosius, quantò apertio inajor fuerit. Quod si dicta obstructio contingat in arteriolis uteri, ita ut sanguis ad oscula, tempore menstruorum aperiri solita non pertingat, evidens est menstrua deficere & negatâ viâ fluere non posse, unde eorundem suppressio necessariò sequitur: Quod si dicta obstructio contingat ulterius circiter initia venarum, tunc redundans sanguis versus arteriolas distendit orificia, tempore menstruorum aperiri & hiare solita, interdum vasa distenta rumpuntur, unde sanguis, quadata porta effluit, tantò abundantius, quantò sanguinis motus impetuosior & vasis ruptio inajor fuerit, prout de his superius commentatus fui.

§. XX.

AD utrumque vitium, apparenter planè contrarium, reapse tamen sibi simile, non nisi reperatione vasculorum obstructorum opus est, ut sanguis rivulos suos decurrere & stadia sua emetiri possit; ita enim eodem Medicamento, aperiente scilicet menstrua revocari atque cieri suppressa, & coerceri nimia clarè, ut opinor, intelligitur.

Idem

Idem de aliis quoque medicamentis tenendum. Hinc ther-
 maz pleræque menstrua revocare suppressa, nimiaque cœr-
 cere, utrinque ad mediocritatem reducere passim dicun-
 tur & à magni nominis atque famæ medicis ægrotantibus
 præscribuntur, etsi oprato non semper successu: Contra-
 rium enim experti Medici Celeberimi, usui earum ulte-
 riori interdixerunt tempestivè. Contigit nonnunquam, ut
 sanguis, fervore balnei rarefactus, antequam obstructio
 sublata fuisset in venis, exundaverit tantâ vi, ut animam
 purpuream unâ effudissent, nisi consilium mutassent tem-
 pestivè; id quod in thermis Krumm-Bad in Suevia Ul-
 mæ vicinis expertus fuit Per. Illustris D. Avunculus in dua-
 bus Matronis, quibus usus balnei propter nimium menstru-
 rum fluxum commendatus fuit.

§. XXI.

EX dictis modò constare arbitror, falsò duplicem eam-
 que contrariam virtutem chalybi ab auctoribus affingi,
 id quod non nisi ignorantia penitioris anatomes factum fuis-
 se existimo: adeò ut Philosophis sua maneat laus atque re-
 gula: Contraria in uno eodemque subjecto perse non da-
 ri. Quò quidem exemplo anatomix præstantia clarè elu-
 cescit, quæ insigne lumen affundit caligantibus in praxi &
 incertis, viamque monstrat, quâ incedere debeant.

§. XXII.

PORRò inquirendum restat & enucleandum, quâ virtute
 Chalybs obstructa referet & vigorem sanguini restituat
 vappes-

vappescenti ? Inter usum ejus observavi a prima dosi , 2da
 3tia & quarta nonnunquam , etiamsi minori , mirè angustoma-
 cho ægrotantes & Cardialgias pati ; quem quidem effe-
 ctum aliigravitati Chalybis adscribere solent ; alii acumini
 & ruditati particularum Chalybis & ventriculi teneritudini ,
 adeò ut *Doctissimus Willis* Cardialgias lethales in teneriori-
 bus excitatas fuisse , *Tractatu de Affect. Hypochondr.* anno-
 taverit : in quorum lententiam facile propenderem , nisi
 toties laudatum D. Avunculum aliud docuisset experientia.
 Etenim continuando usum Chalybis , stomachum a priori-
 bus dosibus mirè afflictum , etiamsi minoribus , à subsequen-
 tibus , etsi majoribus minùs affici , quin languentem antea
 restitui observavit , ut quæ olim non appetierunt ægrotan-
 tes , appetitum recuperârint & felicùs concoxerint cibos ,
 de nullo stomachi dolore , aut molestia , uti antea conque-
 stæ. Hac observatione eductus fuit , ut hominem quen-
 dam peregrinum cum assumpto medicamine effervescente , do-
 lorem ita & anxietatem creare stomacho ; fractum ab-
 hinc virtute Chalybis & correctum menstruum meliùs per-
 ficere concoctionem & *ευχολίαν* procreare , cum *ευξία* sub-
 sequenti , crediderit. Nec tantoperè abhinc reformidavit
 afflictiones ab initio curæ Chalybis oriri solitas : quin bono
 animo esse iussit affictas & prosperum Chalybis effectum &
 valetudinem ominatus fuit , plerumque veridicus. Adeò ut
 chalybs ceu alkali sui generis cum humore vitioso stoma-
 chi effervescente , illum corrigere & ipsi stomacho mederi
 videatur.

§. XXII.

§. XXIII.

INde & alterum confectarium intelligitur ; etenim cum menstruum stomachi correctum , corrigat & sanguinem, reddatque eundem vegetiorem & magis fluidum, obstructions quoque tubulorum uterinorum reserari & fluxum sanguinis menstruum restitui intelligitur.

§. XXIV.

Hunc effectum nominatum docebat insuper color excrementorum, seu alvifæcum, quæ nigricare videntur non nisi ex solutione chalybis in primis viis, quæ quidem tinctura mechanicis quoque observatur, unde atramentum suum conficere solent sutores, ex ferro scilicet, ferrugine obducto cum cerevisia tenui, aut aqua, cui adjectum est coagulum lactis aut poma sylvestria contusa, adeoque non citra acidum. Idem spectare est in Tinctura ortis cum succo pomorum aut alio menstruo, plerumque acido parata.

§. XXV.

Nec tamen hinc subsistere aut deficere virtutem chalybis exaliis insuper phænomenis didici. Etenim & thermas restituere alias, alias juvare connubium, quibus cum stomacho per se nihil intercedit commercii, superius demonstratum fuit ; hinc activitatem Chalybis primis viis non terminari, sed ulterius ad massam sanguinis usque pergere, candem-

mandemque invigorare aliâ insuper virtute colligere licet. Nec enim particulas tantum antacidâs continet, in stomacho solvendas, sed & igneas, collisione cum silice eliciendas, summâ virtutis & efficacîæ, φλογιστας vocant alii, quas insuper solutio Chalybis manifestat. Etenim quocumque modo solvatur, solvitur autem potissimum acidis, mirè effervesceat, strepitum edit, unde vas continens incalescit, non citra periculum fractionis, bullasque, sicuti ignitas scintillas disjicit; indicio evidenti, summè activos continere & particulas elasticas. Etenim bullæ excitantur in imo & profundo liquoris, Chalybem solventis, quæ ab emissio gas seu spiritu elastico, antea suis repagulis retento, nunc autem ope menstrui soluto excitatæ, aquas dilatantes bullarum forma ad superficiem liquoris emittuntur impetuôsè.

§. XXVI.

Spiritum, corporibus concretis inclusum sequenti aliâs experimento detexit D. Avunculus: Aquas varias medicatas vasculis vitreis exceptas antliæ pneumaticæ subjecit; aërem debito modo subduxit; mirum quantum inde ebullierunt liquores contenti, plus minùs tamen, pro eorum diversitate; Oles præsertim & ex his Anthonianæ aquæ, tantum non oras vasculi bulliendo superârunt; spiritu abhinc emissio siluerunt immotæ.

§. XXVII.

Exinde corporibus, quæcunque emittunt bullas in solutione, inclusos esse spiritûs seu particulas summè activas & elasticas.

& elasticas discimus, fortè & ipsis corporibus fixis, quæ vocantur, uti sunt lapides 69. Corallia, Margaritæ &c. unde talia non tantùm passivè sese habere, absorbendo acidum, sed & spiritum emittere activum hariolari licet. Nec enim ex æthere seu aëre descendunt particulæ bullas excitantes, sed in imo vasis ex ipsis corporibus solvendis erumpere & bullulæ excitatæ per liquorem, quò solvuntur, ad superficiem ejus ferti conspiciuntur. Fuit qui existimavit magni nominis Philosophus, bullulas excitari ab aëre externo in solutione Chalybis. Hujus quæstiti, ut experimentum caperet Perilustris D. de Brunn limaturam Chalybis in duas divisit partes, quarum unam in antlia pneumatica ita posuit, ut subducto aëre in solvens positum in antlia præcipitare, alteram eodem temporis momento in libero aëre posito solventi injicere posset, ut ita appareret, num aër externus quid ad hanc bullarum productionem facere posset. Omnibus ritè compositis, partem limaturæ eodem momento in dictum solvens injecit. Accidit autem, ut in vasculo in antlia posito ebullitio citius & impetuosius ordiretur, quàm in altero in libero aëre posito. Unde didicit non aërem esse externum, qui ebullitionem excitet, sed spiritum potius limaturæ martis inclusum, solutis repagulis impetuosius erumpere propter non prementem aërem, qui pressione in libero aëre diutius rem oratus fuit effervescentiam.

§. XXVIII.

Quæ cum ita sese habeant, Chalybem alia, præter dictam in stomacho, virtute pollere, particulas nempe summè

summe activas & elasticas ad sanguinem emittere, eum invigorare, fluxilem & activum reddere, & obstructionsolvere dispalescit, tanto efficacius, quanto impetuosius ebullit & copiosiores præ aliis emittit particulas activas & elasticas.

§ XXIX.

HOenomine efficacium remediorum maximum censetur Chalybs in morbis Chronicis; specificum, ubi flammula vitalis suppressa est, uti superius demonstratum fuit. At contra non eundem sortitur effectum in morbis calidis, vitis v, g. ex meri abusu hydropicis, in quibus, etsi obstructions viscerum observentur, potius ex tartareis concretionibus, (nam indurescunt glandulæ in istis,) quam ex visciditate lymphæ procedere videntur; unde non mirum non eadem felicitate usurpari & alia in illis, quam anasarea aut leucophlegmatia & intemperie frigida affectis. Hinc & pulmone nocere creditur Chalybs, de quo videatur Gedeon Harvei, si undique fide sit dignus auctor. Etenim usu Chalybis calor sanguinis intenditur, nocivus visceribus, calida intemperie affectis.

§. XXX.

Superest, ut monstrem & palam faciam methodum, quâ Perillustris de Brunn uti solitus fuit Chalybe in praxi suâ, quâ haud vulgarem sibi famam comparavit. Et hæc non possum cum genio Candidissimo *Sidenhamio*; quin
faci-

faciam, qui cum tota antiquitate veneranda crudum præfert arte parato; et si is sit mos seculi, ut arcani nisi quid magnifici & singulari artificio præparati præ se ferat & fuscum faciat, fidem tantam vix inueniat apud vulgum & ipsos quoque magnates, præsertim quos sumi vendali vel semel in suos pertraxerunt laqueos: cum tamen res, quantum ad Chalybis usum in propatulo, juxta experientiam, rerum magistram esse videatur. Etenim ex supra dictis, experientia confirmatis rationibus constat, Chalybem duplici respectu tam prosperos in reparanda valetudine edere effectus, tum acidum stomachi peregrinum immutando, invertendo & corrigendo; tum particulas activas fluidis corporis submitiendo, inspirando, sanguinem ita invigoro. Utroque modo si res consideretur, crudus præparato præferendus videbitur. Pleræque enim præparationes acido, aut acidi succedaneo peraguntur: quo fit ut virtus antacida præparatione non modo infringatur, sed & particula activa effervescente soluta avolent, & expirent aut aliàs invertantur, unde non potest non virtus ejus minui.

§. XXXI.

SED ne diutiùs L. B. morer, Perillustri Avunculi methodum medendi in his casibus paucis describam: Iubet ille Chalybis limaturam recentem contundere in mortario ferreo, hinc per linteum trahere, ut in subtilissimum polinem redigatur, scilicet ne offendant tenerioris fortè stomachi fibras, non satis mucositas: laxans aliquod v. g. formam pilularum cum & dulci præmittere solet, ad funden-

dam humorum crassitiem, simulque, si quid est impuri in primis viis, eliminandum v. g.

℞. Extr. pil chochiar. scrup. i.

℥ dulc. scrup. sem.

Trochisc. alhand. (si acuere expedit) gr. j. ij.

℞. Elix. prop. Clauder. F. Pil. Num. IX. inaurentur. sequenti die ferias concedit; abhinc.

℞. Chalyb. dicto modo preparat. unc. j.

Siliq. dulc. (ad dilatandas particulas chalybis) unc. sem.

Msc. fiat. pulv. subtilissimus ad scat.

Hujus pulveris primâ vice scr. med. porrigit cum cochlear. ij. vini generosi, aut Absinthitis; deambulationem abhinc, laborem aut aliam exercitationem injungit, ad circulationem sanguinis & ejus motum accelerandum, quò particulae Ales triturentur magis & cum fluido corporis undiquaque ferantur. Postridiè dosin auget duobus aut tribus granis, quotidie ascendendo usque ad sc. j. aut gr. XXIV. Quodsi primis diebus graviter ferant medicamentum, alternis diebus suggerit; quo molestia plerumque minuitur post tertium aut quartum usus diem; quin bonum plerumque est & secundæ operationis indicium; qua propter bono animo esse ægrotantes jubet. Hinc manè atque vespeti eandem dosin scil. gr. XXIV. repetit, eodem cum regimine; continuando ad 15. 20. & triginta dies & ultrâ prout necessitas jussit. Frigidis, crudis, acidis & concoctu difficilibus interdicit. Suadet vice versâ calidis vescantur, boni succi & facilis concoctionis cibus. Vinum concedit, quod solutionem chalybis juvat & massam tam alimen-

mentariam, quàm sanguineam confortat. A partu Tragœ-
am aromaticam ad eundem finem præscribit : aliis frigi-
dioribus ante prandium tincturam amaricantem ex *Aloë*,
Myrrh. *Croc.* *Rad. Zedoar.* *Galang.* & *Theriac. c. spir. Juniper.*
paratam, cujus cochleare dimidium excitat appetitum, si-
mul movet ventrem & blennam viscidam chalybe solutam
expellit felici cum successu, Aliis, ut palato indulgeat, se-
quentes pilulas suavit,

R. *Ex tr. Trif. fibrin.*

Gentian-

Card. Bened.

Croc. austriac. an. drach j.

Chalyb. ppt. unciam j.

Msc. F. Pil. ex drachm. j. XXX. inaurantur.

Harum V. VII. IX, XIII. capiant c. vino & corpus exerce-
ant : Aliis denique alia. Teneris præparata quoque præ-
scribit mitiora & refracta, uti *Magisterium Stis aperitivum*
Mynsicht. à drachma s, ad drach. I. c. vino, jusculo aut alio
liquore conveniente. Quâquidem methodo & convenien-
ti Diætâ infantes, puellas, virgines & uxores cachecticas,
suppressione aut nimio menstruorum profluvio laborantes
etiam gravidas pristinae, juvante Deo, restituit valetudini,
multarumque ita inivit gratiam : quæ quidem hîc publicè
proferre constitui, non ut novi quid afferrem, sed ut stabilirem
Avunculi experienciâ, aliisque commendarem veterum au-
thoritare probatum chalybis usum.

§. XXXII.

§. XXXII.

Dicta hæc teus experimento eoque illustri corroborare
 Operæ pretium erit. *Illustrissima quædam virgo, vigin-
 ti annorum, menstruorum fluxum præmaturum, duodecimo
 scilicet ætatis anno experta, eumque fuscum & largissimum in-
 cidit in pertinacem mensium obstructionem, cum omnibus
 Chloroseos signis, ut umbram potius, quam vivum corpus re-
 ferre videretur. Nullis, etiam celeberrimorum Medicorum
 consiliis & auxiliis eo reduci potuit, ut expugnaretur morbi
 pertinacia. Illud imprimis memorari meretur quod alterutra
 nympharum primo, eoque enormi menstruorum profluvio intum-
 muerit, & extuberavit cum dolore intolerabili, adeo ut impe-
 rita vocata obstetrix, (peritum enim vocare vetabat verecun-
 dia) judicavit affectum procidentiam uteri. Dolorem patiens
 alto pressit corde per biennium. Hinc in consilium vocatus D.
 Avunculus cum Chirurgo, hic quidem partem affectam con-
 templatus, judicavit perperam, abscessum in collo uteri latere
 eò, quod fluxit ex sinu pudoris humor quidam turbidus, &
 præterea deprehendit insignem colli uteri duritiem: posthinc &
 ipsi copiâ factâ examinandi partem affectam, nihil aliud depre-
 hendit præter dictam nymphæ protuberantiam, & firmissimam
 vagina coarctationem; fluorem autem non nisi eum, quem al-
 bum vocant Medici observavit. Ceterum non tantum pallida,
 viridis, sed & ceu exsanguis visa fuit cum intumescencia fa-
 ciei & pedum œdematosâ, ut hydropem anasarcam morbum
 nominare non dubitarent Medici, & de salute agræ desperarent,
 variorum jam consilia, sed frustra experta. Quoties vel casu
 vulnerabantur, quod accidit frequentius, extrema, loco san-
 guinis,*

guinis, non nisi serum subcruentum, instar lotura carniū fluxit. Animum tamen addidit desperabunda & medicinam, uti pluribus aliis feliciter fecit. Præscripsit juxta pilulas laxantes c. Q. dulci, alias Sles, cum essentia amaricante, & regimen curationi debitum imperavit, eo cum successu, ut non tantum facile tulerit usum remediorum, sed & exacto octiduo exsplenduerit utilitas eorum evidentissimè & perpulchrè. Appetit egregiè, dormivit noctu; color & calor naturalis rediit indies & alacritas animi tanta, ut saltaverit jucunda & hilaris cum sociis & triumphaverit optima virgo, sed ante victoriam. Nec enim hic celare volo sinistram quoque eventum, quem alii sollicitè & callidè reticere solent. Vigesimo enim primo ab usu remediorum die, dum omnia salva viderentur, de dolore capitis conqueri cæpit & inquietudine nocturnâ, insolitâ hætenus. Sequenti aurorâ aucto capitis dolore supervenerunt convulsiones. Querebatur tunc D. Avunculus per omnes urbis angulos, sed, fato forsā, inveniri non poterat. Increbuerunt interim convulsiones, tandem ad extrema jam deductis agrarebus advolavit, indesinentibus agitatam convulsionibus egram invenit inter ploratus gemitusque adstantium. Opinatus, nec sine ratione, fermentationem sanguinis menstruam, tantò temporis intervallo suppressam, nunc autem refocillatâ flammula vitali revocatam talia patrare & inferre symptomata eò, quòd sanguis in vasis æstuans & bulliens, exitum autem non inveniens versus cerebrum redundet, ocyus venam, primò malleoli: hinc, non cessante periculo, in brachio tutudis & sanguinis affatim detraxit. spe fretus fore, ut depletis vasis cessarent convulsiones; sed res jam eo rediit, ut frustra fuerit omni sua arte & ingenio: quippe convulsionibus, cerebro fortè jam plus nimis

D

inundâ.

*inundato extincta fuit & ita in portu naufragium fecit. Lu-
stravit abhinc sanguinem in pelvi, quem juxta illum admira-
bantur omnes, quotquot adfuerunt & Medici & Chirurghi, &
ejus bonitatem laudabant impensè. Unde perspicere licet,
innovato quasi, medicamentorum beneficio, sanguine om-
nia symptomata non tantùm sublata fuisse, sed & floruisse
virginem; propter occalescentiam autem uteri, exchro-
nica vasorum uterinorum obstructione etiam optimum redun-
dasse, propter denegatum exitum, versus cerebrum, & le-
thales necessariò intulisse convulsiones. Quibus fortè, si
citiùs adventasset Perillustris D. de Brunn mederi potuisset
missione tempestiva sanguinis & emollientibus, utèri orifi-
cio applicandis, huic parare exitum salutarem.*

§. XXXIII.

Hinc nescio, qua fronte aut experientia tantoperè in-
vehatur in medicos, qui utuntur Chalybe, ut *ferrarius*
eos dicere haud erubescat, quisquis ille sit *Harvei*, certè
altero illo sui nominis longè inferior, qui pollicitis dives
fortè plus dicit, quàm præstitit unquam in Praxi. Sed con-
donandum interdum luxuriei ingeniorum, quibus nonnisi
nova & sua placent, aliena autem sordent. Experientia
hic fida testis, cui uni plus fidendum in praxi medica, quàm
istorum vanitati, quæ proin tenues evanescat in auras!

§. XXXIV.

Unicam adhuc addo observationem practicam, quam
silentio præterire nefas omninò ducerem, qui nempe
fiat

fiat, quod virgines aut mulieres Chlorosi affectæ, etiam si sanentur perbellè beneficio Chalybeatorum, relicto horum usu facilè recidivam patiantur? Id quod mirantur sæpius exercitati Medici & indolent sortem misellarum, quæ etsi satis cautæ fuerint, quoad victus rationem (si credere fas est,) nihil ominis amisso, quem recuperarant colore vivido, amissaque *iveſta*, qua gaudebant, in priorem inciderunt calamitatem & Cachexiam. Causa autem hujus phænomeni partim ex supra dictis patescit: scilicet, durante Chalybis usu flammula vitalis particulis activis, ceu in foco ignis alitur lignis; quibus subtractis, sicut hic extinguitur, ita & illa elanguescit sensim & sanguis priorem repetit crasin. Fortè & accedunt errores in victu, quos studiosè celare solent, gulæ plus nimis addictæ. Hinc diuturniorem Chalybis usum commendo, usque dum bona valetudo quasi habitum acquisivit, & ad quadraginta dies illum plerumque extendo. Nec inutilem; juxta cum his salutaris est usus *Essentia amaricantis*, suprâ memoratæ, quæ blennam & visciditates primarum viarum solvit, detergit & ita recidivæ metum averruncat prosperè.

PRÆSIDIS

Ad Nobilissimum D. CANDIDATUM
 Ex Illustri Celeberrimorum Medicorum Fa-
 milia natum,

Votiva Gratulatio.

UT pollet Mavors hostes prostrernere ferro,
 Sic morbos multos ferro depellere nosti:
 Gratulor hinc, quia Tu sic reddis *Avumque Patremque*,
 Et tequeris gressus, quos fecit *Avunculus* ingens.
 Sic Patrium nomen clarum virtutibus æquas,
 WEPFERIque genus mortali subtrahis ævo.

DAs insigne Tux specimen laudabilis artis,
 Dum tentas nocuos vi Martis pellere morbos;
 Gratulor ergò! tuis studiis assistat ubique,
 Dirigat & pennas in præscribendo medelas
 Numen ter sanctum Medicorum primus Apollo.

Ita honoris & gratulationis ergo posuit

JO. JOSEPHUS ANTON. THOLLÆUS
 Medicinæ Studios.

F I N I S.

PRÆSIDIS

© The Tiffen Company, 2007

TIFFEN® Gray Scale

A	1	R	2	G	3	B	4	5	6	M	8	W	9	G	10	K	11	12	13	14	C	15	Y	16	M	17	18	19
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	---	----	----	----	----	---	----	---	----	---	----	----	----

Centimetres

TIFFEN® Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta	White	3/Color	Black	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19

Inches